

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3256/2021. (VI. 11.) AB VÉGZÉSE

alkotmányjogi panasz visszautasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság a Kúria Pfv.I.21.069/2019/8. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt visszautasítja.

I n d o k o l á s

- [1] 1. Az indítványozó jogi képviselője (dr. Csiky Ottó ügyvéd) útján az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. § (1) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz.
- [2] Az indítványozó az egyedi ügy felperese volt. 2013. április 30-án az indítványozó édesapja (a továbbiakban: örökgyógyó) „Megállapodás házastársi közös vagyon elismeréséről” (a továbbiakban: megállapodás) elnevezéssel okiratot írt alá a házastársával (a továbbiakban: alperes). Ebben rögzítették, hogy az örökgyógyó kizárólagos tulajdonként, kivett lakóház, udvarként nyilvántartott ingatlan az élettársi közösség fennállása alatt, teljes egészében az élettársi közös vagyonukból vásárolták meg, ezért az a házastársi közös vagyonukat képezi. Az örökgyógyó elismerte egyúttal, hogy az ingatlan 1/2 tulajdoni hányada házassági vagyonközösség címén az alperes tulajdonát képezi.
- [3] 2013. szeptember 19-én az örökgyógyó és az alperes öröklési szerződést kötöttek. Ebben rögzítették, hogy egymás között egyenlő arányban tulajdonukat képezi egy budapesti lakásingatlan, a megállapodás tárgyát képező ingatlan, valamint egy balatonlellei nyaraló. Kijelentették azt is, hogy az alperes kizárólagos tulajdonát képezik a budapesti lakásingatlanban található ingó vagyontárgyak, egy tapolcai, fásított területként nyilvántartott ingatlan, valamint az öröklési szerződésben megjelölt bankszámlaegyenleg. Az örökgyógyó halála esetére minden meglévő és a jövőben tulajdonába kerülő vagyona örökösévé az alperest tette az öröklési szerződésben részletezett gondoskodási tevékenység ellátása fejében. Az örökgyógyó kijelentette azt is, hogy a kizárólagos tulajdonát képező leányfalui, kivett hétvégi ház, udvarként nyilvántartott ingatlan tekintetében nem kívánja az alperest örökösévé tenni.
- [4] Az örökgyógyó 2014. szeptember 18-án elhunyt. A hagyatéka ügyében eljáró közjegyző a hagyatékot szerződéses öröklés jogcímén ideiglenes hatállyal az alperesnek adta át. A leányfalui ingatlan törvényes öröklés jogcímén egymás között egyenlő arányban az alperesnek, valamint az indítványozónak adta át.
- [5] Az indítványozó keresetében annak megállapítását kérte, hogy az öröklési szerződés érvénytelen. A Pesti Központi Kerületi Bíróság a keresetet elutasította. Ítéletét arra alapította, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) nem tiltja, hogy házastársak is öröklési szerződést kössenek, a szerződés érvényességéhez azonban szükséges, hogy a tartást vállaló házastárs saját jövedelméből, különvagyonából teljesítse vállalt kötelezettségeit. Ilyen esetben a gondoskodásnak meg kell haladnia az ügyben még irányadó, a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (a továbbiakban: Csjt.) 24. §-ában rögzített támogatási kötelezettséget. A bíróság mindezt a kihallgatott tanúk vallomásai alapján megállapíthatónak találta. A bíróság bizonyítottan találta azt is, hogy az öröklési szerződés szerinti tartási kötelezettség különvagyoni fedezete biztosított volt az alperes kizárólagos tulajdonát képező ingatlan – pontosabban az értékesítéséből befolyt összeg – formájában.
- [6] Az elsőfokú bíróság nem találta megalapozottnak a keresetet a jóerkölcsbe ütközés alapján sem. A jóerkölcsbe ütközést ugyanis nem szükségszerűen bizonyítja önmagában az, hogy a gondoskodást vállaló fél tud az örökgyógyó betegségéről, és a betegség ismerete önmagában nem jelenti a közelgő halálról való tudomást.
- [7] Az öröklési szerződés színlelt jellege sem bizonyítható az elsőfokú bíróság szerint, mert a felek valódi szándéka – a gondoskodás és az annak fejében történő örökösnevezés – egybeesett a szerződésben feltüntetett szándékkal. A rendelkezésre álló bizonyítékokból nem tűnt ki adat arra nézve, hogy az öröklési szerződés milyen más szerződés leplezésére irányult.

- [8] Az indítványozó fellebbezése folytán hozott részítéletében a Fővárosi Törvényszék megállapította az öröklési szerződés érvénytelenségét. A törvényszék álláspontja szerint a Pesti Központi Kerületi Bíróság nem vizsgálta, hogy az alperes által nyújtott szolgáltatások valóban a különvagyon terhére valósultak-e meg. Az alperes nem támasztotta alá bizonyítékokkal azt, hogy a kizárólagos tulajdonában álló budapesti ingatlan eladásából befolyt összegből teljesítette a szerződésben vállalt kötelezettségét. Az viszont kétséget kizáróan bizonyítást nyert, hogy az örökhagyó célja az öröklési szerződés megkötésével az volt, hogy az indítványozó ne érvényesíthesse a kötelesrész iránti igényét, és ezáltal megkerülhesse a régi Ptk. kötelesrészre vonatkozó előírásait.
- [9] A Kúria az alperes felülvizsgálati kérelme folytán a jogerős részítéletet a felülvizsgálattal támadott részében hatályon kívül helyezte, és abban a körben az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. A Kúria az elsőfokú bírósággal egyezően állította, hogy a tartási kötelezettségnek az alperes a Csjt. 24. §-át meghaladóan tett eleget. Álláspontja szerint az öröklési szerződés megkötése szükségképpen együtt jár azzal, hogy a szerződéssel leköötött vagyon kikerül a kötelesrész alapján képező vagyon köréből, ezért nem állítható egyértelműen, hogy az a jogszabályok megkerülésére irányult volna. A bírói gyakorlat értelmében a kötelesrészre jogosult igényének megghiúsítása érdekében kötött öröklési szerződés érvénytelensége színleltség címén állapítható meg, a konkrét esetben azonban a peradatokból kitűnően a felek szándéka ténylegesen öröklési szerződés megkötésére irányult. Az öröklési szerződés nem ütközik a jóerkölcsbe pusztán amiatt, mert azt a felek az örökhagyó gyógyíthatatlan betegségének tudatában kötik és ily módon biztosított az örökhagyó gondozása. Ez akkor állapítható meg, ha a szerződéses örökös bizonyossággal számíthat az örökhagyó kifejezetten rövid időszakon belül bekövetkező halálára, ezért nem kell azzal számolnia, hogy tartási kötelezettségének bizonytalan ideig kell eleget tennie, és ténylegesen értékelhető ellenszolgáltatás nélkül kíván hozzájutni az öröklési szerződésben kikötött ellenszolgáltatáshoz. A perbeli szerződés tekintetében az alperes nem számíthatott bizonyosan az örökhagyó rövid időn belül bekövetkező halálára.
- [10] 2. Az indítványozó ezt követően nyújtotta be az Alkotmánybírósághoz alkotmányjogi panaszukat, melyben az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésének, valamint XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelmére történő hivatkozással kérte a Kúria ítéletének megsemmisítését.
- [11] Az indítványozó arra alapította panaszát, hogy a felülvizsgálati ítélet meghozatala során a Kúria diszkriminatívan járt el vele szemben a felülvizsgálati kérelem elbírálása tekintetében kialakult bírói gyakorlat figyelmen kívül hagyása miatt, és emiatt a tisztességes bírósági eljáráshoz való joga is csorbult. Álláspontja szerint mivel a Kúria újraértékelte a megállapított tényállásból levonható következtetéseket és felülbírálta a Fővárosi Törvényszék álláspontját, ezért az alperes által benyújtott felülvizsgálati kérelemben a perben irányadó, a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. évi törvény (a továbbiakban: régi Pp.) 206. § (1) bekezdésére kellett volna hivatkozni, ez azonban nem történt meg. Az alperes nem hivatkozott a régi Pp.-nek az ítéleti indokolás tartalmi követelményeire vonatkozó 221. § (1) bekezdésére sem, e mulasztás figyelmen kívül hagyásával a Kúria szintén jogellenesen hozott az alperesnek kedvező ítéletet. A Kúriának a régi Pp. 272. § (2) bekezdését értelmező gyakorlata következetes abban, hogy a felülvizsgálati kérelemben a megsértett jogszabályt és a jogszabálysértés indokát egyaránt meg kell jelölni, és ezek bármelyikének hiányában a felülvizsgálati kérelem adott eleme nem elbíráható. A régi Pp. 206. § (1) bekezdése tekintetében ez nem történt meg, a Kúria tehát önkényesen eltekintett a saját gyakorlatától. Ennek alátámasztására az indítványozó részletesen és nagy terjedelemben ismertette a Kúria vonatkozó, a régi Pp. 272. § (2) bekezdésének alkalmazására vonatkozó gyakorlatát, valamint hivatkozott a 3307/2017. (XI. 24.) AB határozatra, amelyben az Alkotmánybíróság nem tartotta az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével összeegyeztethetetlennek e törvényhely szűkítő értelmezését. A Kúria a régi Pp. 275. § (2) bekezdését is megsértette azzal, hogy a felülvizsgálati ellenkérelem lényegét nem ismertette a felülvizsgálati ítéletben.
- [12] Az indítványozó végül a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog körében azt is előadta, hogy noha tárgyalás tartását kérte, a Kúria e kérésnek több mint öt hónapig nem tett eleget, csupán a veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. r.) hatályba lépését követően tájékoztatta őt arról, hogy a Korm. r. 29. § (1) bekezdése alapján az ügyet tárgyaláson kívül bírálja el. A Korm. r. hatályba lépése előtt a Kúriának lett volna lehetősége észszerű időn belül tárgyalni az indítványozó ügyét, mulasztásával azonban megfosztotta őt attól, hogy a tárgyaláson ki tudja fejteni a felülvizsgálati ellenkérelmének tartalmát.

- [13] 3. Az Alkotmánybíróság tanácsa az Abtv. 56. § (2) bekezdése értelmében mérlegelési jogkörében vizsgálja az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételeit, különösen a 26–27. § szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint a 29–31. § szerinti feltételeket. E vizsgálat elvégzése során az alábbiakat állapította meg.
- [14] Az Abtv. 29. §-a értelmében az alkotmányjogi panasz a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség, vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadható be.
- [15] A panaszban foglalt állítás szerint a felülvizsgálati kérelem sem a régi Pp. 206. § (1) bekezdését, sem a 221. § (1) bekezdését nem jelölte meg, az alperes pedig ennek hiányában nem hivatkozhatott volna anyagi jogi jogszabálysértésre, felülvizsgálati kérelme pedig nem vezethetett volna eredményre. A Kúria ezért a régi Pp. 272. § (2) bekezdését alaptörvény-ellenesen – diszkriminatívan és tisztességtelenül – terjesztette ki az indítványozó ügyében, az ő kárára, és jogszabályi alap hiányában bírálta felül a bizonyítékok mérlegelését. Az Alkotmánybíróság ezzel szemben arra mutat rá, hogy a per központi kérdése az volt, milyen jogi jelentőséget kell tulajdonítani annak, hogy az örökhagyó az alperessel öröklési szerződést kötött, és ennek során kifejezésre juttatta azt, hogy el kívánja zárni az indítványozót a kötelesrész iránti igény érvényesítésétől. A Kúria álláspontja e kérdésben – a Pesti Központi Kerületi Bírósággal egyetértésben – az volt, hogy elsősorban magának az öröklési szerződésnek a rendelkezéseiből kell kiindulni, továbbá hogy a kötelesrészre jogosult igényének megghiúsítása érdekében kötött öröklési szerződés érvénytelensége csupán a színleltség jogcímén állapítható meg, a konkrét ügyben pedig ez nem állt fenn. További kérdés volt az ügyben, hogy meghaladják-e a Csjt. 24. §-a szerinti támogatási kötelezettség mértékét az alperes által az öröklési szerződésben vállaltak, amire a Kúria a vállalt kötelezettségek költségeire tekintettel igenlően válaszolt. A per kimenetele tehát az öröklési szerződésnek a régi Ptk. 655. § (1) bekezdése szerinti tartalmán, valamint a Csjt. 24. §-a szerinti házastársi támogatási kötelezettség tartalmán fordult meg, az e törvényhelyekre való hivatkozást és annak megindokolását pedig az alperes felülvizsgálati kérelme tartalmazta. A felülvizsgálati ítélet értelmében az alperes által megjelölt jogszabálysértés e rendelkezések megsértésével valósult meg, az ítélet indokolása pedig kiemelte azokat a szempontokat, amelyek alapján a Kúria eljutott a rendelkező részi következtetésre.
- [16] Az Alkotmánybíróság korábban már megállapította, hogy nem ütközik az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésébe az, ha a Kúria a felülvizsgálati ellenkérelmet – mindaddig, amíg az csatlakozó felülvizsgálati kérelemnek nem minősül – nem ismerteti részletekbe menően, a felülvizsgálati ítéletben ugyanis a felülvizsgálati kérelemben foglaltakról kell határozni {3150/2019. (VI. 26.) AB határozat, Indokolás [39]–[40]; újabban: 3325/2020. (VIII. 5.) AB határozat, Indokolás [26]}. Erre tekintettel az Abtv. 29. §-a e panaszra vonatkozásában nem alkalmazható.
- [17] Az indítványozó előadta végül, hogy a Kúria késlekedve bírálta el a felülvizsgálati kérelmet, és késedelme következtében – a SARS-CoV-2 okozta járvány bekövetkezése, valamint az ezzel összefüggésben meghozott Korm. r. előírásai folytán – az indítványozó elesett annak lehetőségétől, hogy az általa a felülvizsgálati ellenkérelemben kért tárgyaláson szóban is előadhassa jogi érveit. Mindez álláspontja szerint az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerinti észszerű határidőn belüli döntéshez való jogát sértette. Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben arra az álláspontra helyezkedett, hogy „nincs hatásköre arra, hogy egy adott bírósági eljárás jelentős elhúzódásából eredő következményeket enyhítse vagy orvosolja. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 27. § [(1) bekezdése] szerinti alkotmányjogi panasz esetén csupán az indítványban támadott bírósági ítélet megsemmisítése felől rendelkezhet az Abtv. 43. § (1) bekezdése alapján, ha a bírói döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti. Az Alkotmánybíróság által hozható megsemmisítő döntés azonban – szükségszerű utóidejűsége következtében – már nem lehet kihatással a múltban meghozott bírósági döntés időszerűségére. Az Alkotmánybíróság utólag a bírói döntés esetleges alaptörvény-ellenességének megállapításával, illetve megsemmisítésével már nem tudja orvosolni az eljárás résztvevőinek az eljárás elhúzódásából eredő sérelmét. Amennyiben az Alkotmánybíróság a jelen ügyben támadott részítéletet megsemmisítené, a bírósági eljárás újra kezdetét venné, így a per csak tovább húzódná.” {3024/2016. (II. 23.) AB határozat, Indokolás [20]}
- [18] Az Alkotmánybíróság mindemellett azt is rögzítette, hogy a felülvizsgálati tárgyalásnak a Korm. r. hatályba lépésével összefüggésben történő elmaradása nem veti fel az alaptörvény-ellenesség kételyét, mert a Korm. r. 29. § (2) bekezdése csak a felek közös kérelme esetére tette kötelezővé a tárgyalás tartását, az indítványozó egyoldalú kérelme esetére nem {3163/2021. (IV. 22.) AB végzés, Indokolás [36]}. A jelen ügyben csak az indítványozó kérte a tárgyalás tartását, amit a Korm. r. az imént írtaknak megfelelően kizárt.

- [19] 4. Tekintettel arra, hogy az indítvány nem vetett fel alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést, illetve nem mutatott rá a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességre, azt az Alkotmánybíróság – az Abtv. 56. § (3) bekezdésére figyelemmel – az Ügyrend 30. § (2) bekezdés a) pontjai alapján visszautasította.

Budapest, 2021. június 1.

*Dr. Handó Tünde s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró*

*Dr. Handó Tünde s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Pokol Béla
előadó alkotmánybíró helyett*

*Dr. Handó Tünde s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Schanda Balázs
alkotmánybíró helyett*

*Dr. Handó Tünde s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Szalay Péter
alkotmánybíró helyett*

*Dr. Handó Tünde s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Szívós Mária
alkotmánybíró helyett*

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1882/2020.

